

KONCEPCIA OTVORENEJ SPOLOČNOSTI V KONTEXTE SÚČASNEJ DEMOKRATICKEJ SPOLOČNOSTI

Lucia LACZKÓ¹

DOI: <https://doi.org/10.34135/svpmvpIV.191024>

Abstract

The concept of an open society is a genuine idea in which the level of openness represents the intensity of an adaptation in political, ideological and biological categories. In the context of the concept of open society, openness is associated with the ability to experience, respect and tolerance of the diversity in cultural, religious and ideological matters. The aim of the open society is to coexist with the diversity. Open society is characterized by the rule of law and the respect for human and the minority rights. The main attribute of the open society, according to the author of the concept K. R. Popper, is democracy, that he understood as the substance of an open society. The article deals with the weaknesses of a democratic societies. The aim of the article is to characterize selected deformations and weaknesses which makes current democratic societies more unstable. It includes the level of morality, the problem of tolerance and the idea of consumerism. Despite its weaknesses, democracy is considered as the best form of a governance and remains the most popular model in the current world.

Key words: *democracy, open society, morality, consumption, tolerance*

Úvod

Pádov nedemokratických režimov v strednej a východnej Európe sa otvorila nová cesta formovaniu a konsolidácii demokracie. Čoraz intenzívnejšie sa začal skloňovať pojem demokracia a zintenzívnilo sa tiež vnímanie legitimacy a zodpovednosti politických predstaviteľov. Demokracia sa tak stala vo vysokej miere diskutovanou, kritizovanou, podporovanou, ale aj ignorovanou. Chápaniu demokracie a spokojnosti s jej fungovaním je v poslednom období venovaná výraznejšia pozornosť. Otázkou „Čo je to demokracia?“ sa v teoretickej rovine zaoberá mnoho teoretikov. Napriek tomu, jasná, ucelená a objektívna definícia demokracie je takmer nemožná a teoretická analýza pojmu je komplikovaná.

Idea otvorenej spoločnosti nie je jednoduchou ideou, podobne ako myšlienky demokracie, liberalizmu či spravodlivosti, s ktorými je úzko spätá. Termíny otvorenosť a otvorený odkazujú k predstave systému, ktorý je schopný prijímať a zároveň adaptovať svoju štruktúru na podnety, ktoré prichádzajú z jeho vnútra a taktiež z okolitého prostredia. Miera otvorenosti predstavuje rozsah a intenzitu adaptácie v politických, ideologických či biologických kategóriách. V kontexte koncepcie otvorenej spoločnosti sa otvorenosť teda spája so schopnosťou prežívať, rešpektovať a tolerovať inakosť, či už ide o úroveň kultúry, náboženstva, ideológie alebo hodnôt. V otvorenej spoločnosti má byť snahou koexistencia individuálne odlišného, iného, mnohotvárneho. Taktiež

¹ Mgr. Lucia Laczkó, Katedra politológie, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Moyzesova 9, 040 01 Košice, Slovenská republika, E-mail: laczko.lucia@gmail.com

je pre ňu charakteristická vláda práva, rešpektovanie ľudských a menšinových práv či názorov menšín. Koncept otvorenej spoločnosti má teda predstavovať legitímny koncept, ktorého cieľom je hľadať dobré vzťahy medzi ľuďmi v pluralitnej spoločnosti. (Laczkó, 2018, s. 213)

Pokiaľ hovoríme o otvorenej spoločnosti, nie je a nemala by byť vnímaná ako konkrétny politický systém. Podľa autora koncepcie, K. R. Poppera, otvorená spoločnosť predstavuje skôr spôsob spolužitia medzi jednotlivcami a sociálnymi skupinami, za predpokladu dodržiavania určitých princípov, ku ktorým zaraďujeme predovšetkým rešpektovanie základných morálno-etických hodnôt a teda toleranciu, slobodu a spravodlivosť. Zjednocujúcim faktorom je zároveň aplikácia kritizmu a filozofického zdôvodňovania, ktoré sú súčasťou kreovania demokraticky garantovaných autonómnych podmienok. (Dobiaš, 2012, s. 166-167)

Fenomén demokracia

Moderné západné spoločnosti sú špecifické a zároveň rozdielne. Ich spoločnou charakteristikou je to, že sú demokratické, zdieľajú spoločnú cestu slobody a demokracie. Aká krehká je sloboda? Aká zraniteľná je demokracia? Hlavným cieľom na spoločnej ceste demokratických spoločností je ochrana hodnôt a základných princípov demokracie či budovanie občianskej spoločnosti.

Fenomén demokracia pretrváva v ľudských dejinách už vyše dve tisícročia. S pokusmi nájsť správnu a jednoznačnú definíciu, ktorá hovorí o tom, čo demokracia je, sa stretávame už od čias Aristotela a Platóna. Neustále sa hľadajú nové aspekty demokracie a s tým súvisí aj prezentovanie nových modelov demokracie. V súčasných teóriách demokracie sa, podľa K. R. Poppera, dostávame k otázke vytvorenia štátu, v ktorom by sme sa zlých vládcov mali zbaviť bez krviprelievania a bez použitia násilia. Hľadanie odpovedí na tieto otázky je ovplyvnené aj skutočnosťou, že v posledných rokoch sa s dosť častou pravidelnosťou hovorí o kríze demokracie a demokratickom deficite. Čím ďalej tým viac je v spoločnosti viditeľné znechutenie z politiky v dôsledku politickej korupcie či partokracie. (Kulašik, Tichá, 2014, s. 5) Možno povedať, že v spoločnosti je uplatňovaná zásada oddelenia tých, ktorí vytvárajú politiku od tých, ktorí ju spotrebúvajú. Prijímajú sa rozhodnutia, ktoré nie sú v súlade s požiadavkami väčšiny, a preto zo strany väčšiny nie je dôvod na to, aby bola snaha ovplyvňovať tieto rozhodnutia. Dôsledkom toho je silnejúca kritika demokracie.

Kríza demokracie sa týka aj členských štátov Európskej únie.² Konkrétne momenty, ktoré možno považovať za kontroverzné a v rozpore s normami demokratického štátu sú napríklad vytlačenie alebo vylúčenie parlamentnej opozície, narušenie princípu del'by štátnej moci alebo cielené obmedzovanie pôsobenia kritických médií. (Kulašik - Tichá, 2014, s. 5-6) Pre správne fungovanie a samotnú existenciu demokracie sú potrebné a nevyhnutné inštitúcie demokracie. Ich vybudovanie je o to ľahšie, o čo je ťažšie samotné dosiahnutie ich zodpovedného fungovania v rámci pravidiel demokracie. Inštitúcie totižto majú byť zárukou fungovania demokracie, zárukou slobody, práva, spravodlivosti.

Rozlišujeme medzi demokraciou ako procedúrou a demokraciou ako kultúrou. Ako hovorí *I. Radičová*: „... stojíme pred úlohou budovať demokraciu ako kultúru, vrátane demokratických vzorcov správania sa a budovania silnej občianskej spoločnosti.“ (Radičová, 2011) Procedurálna stránka demokracie je jednoduchšia a tvorí sa rýchlejšie, než kultúra demokracie. O tom svedčí napríklad slovenská justícia. Slovenské súdnictvo je v princípe demokratické, vymáhateľnosť práva však nie je dostatočná. Čo sa týka boja proti korupcii, máme k dispozícii systémy a inštitúcie, ktoré sa zaoberajú bojom proti korupcii, avšak reálne bojovať proti korupcii je oveľa

² Ako príklad krízy demokracie v členských štátoch EÚ uvádzame porušovanie demokratických štandardov v Rumunsku za vlády Ponta alebo v Maďarsku za vlády Orbána.

ťažšie. Demokracia ako kultúra totižto znamená nielen spôsob fungovania demokratických inštitúcií, ale aj dôveru občanov, že tieto inštitúcie budú skutočne garantom demokracie, slobody, práva a spravodlivosti. (Radičová, 2011)

Dôvera občanov je najdôležitejším prvkom kultúry demokracie. Spolu s lojalitou patrí ku kľúčovým atribútom funkčného politického, sociálneho, ekonomického a etického života. V dobe globalizačných procesov a ich nezamýšľaných dôsledkov nabrala dôvera na svojej významnosti. Možno ju vnímať ako stratégiu, ktorej cieľom je adaptovanie sa ku konkrétnemu sociálnemu prostrediu, a to aj napriek tomu, že si jednotlivci uvedomujú neistotu a riziko sociálneho prostredia a konkrétnej situácie. Opakom dôvery je nedôvera. Ide o stav, kedy dochádza k narušeniu elementárnej dôvery, dôveryhodnosti, spoľahlivosti. Ako opozitum termínu dôvera sa v akademickej obci pracuje aj s pojmami ako úzkosť, neistota, strach. Dôvera oslobodzuje, mobilizuje, podporuje kreativitu ľudí, bezprostrednosť či podnikavosť. Stratou dôvery sa posilňujú procesy opačného charakteru, podozrievanie, neistota či ostražitosť. K pozitívnym dôsledkom dôvery ďalej patrí podpora tolerancie, nabádanie k uznaniu kultúrnych a politických rozdielov, zamedzenie prejavov nepriateľstva a xenofóbie. Nedôvera zapríčiňuje a podporuje atomizáciu jednotlivcov v spoločnosti, uzatvára komunikačné kanály, dáva priestor a mobilizuje nepriateľské stereotypy, klebety či predsudky. (Ruman, 2019, s. 27)

Bez dôvery nie je možné rozvíjať spoločnosť a hľadať prienik v názoroch. Taktiež, bez dôvery nie je možné riešiť problémy, bojovať proti korupcii, podporovať občiansku spoločnosť, ani tvoriť lepšie pravidlá. Má viac aspektov:

- dôvera občanov, že princípy a pravidlá demokracie i slobody sú pre politikov a inštitúcie demokracie kľúčovými pri ich výkone;
- dôvera, že pravidlá platia rovnako pre všetkých;
- dôvera, že politika môže byť chápaná a uskutočňovaná ako skutočná správa vecí verejných s rozmerom morálky a etiky;
- môže znamenať, že dobrý nápad bude odmenený a porušovanie pravidiel bude potrestané;
- znamená čestnosť a slušnosť v zamestnaní, v politike, ktorá nie je predmetom posmechu, ale samozrejmosťou.

Dve základné roviny dôvery, bez ktorých demokracia nemôže dobre fungovať sú dôvera v štát a dôvera k druhým ľuďom. Nedôvera v štát vedie k občianskej pasivite. Z nej môžu potom profitovať politici, ktorým na demokracii ako kultúre až tak nezáleží, potrebujú len vonkajší rámec demokracie, aby ju využili vo svoj prospech alebo v prospech im blízkych ekonomických alebo záujmových skupín. (Radičová, 2011) Dôvera ako taká sa u občanov vyvíja rôzne. Vo vybraných štátoch je dôvera občanov v demokraciu, v inštitúcie a demokratické procesy na základe prieskumov verejnej mienky na vyššej úrovni, ako ich dôvera k politikom. Politika je z pohľadu ľudí považovaná za skorumpovanú a prevláda názor, že politika nedokáže dostatočne reagovať na nové výzvy rôzneho charakteru – ekologické, ľudsko-právne či sociálne. Je potrebné preto demokraciu prehĺbovať. Predovšetkým pestovaním občianskej kultúry, väčšou transparentnosťou, prijímaním antikorupčných opatrení, spolupracou s občianskou spoločnosťou a zoskupeniami, ktoré poukazujú na problémy, ktoré tradičná politika zväčša opomína.

Následky finančnej a ekonomickej krízy, cielené šírenie dezinformácií a fake news majú vplyv na to, že sa v súčasnosti hovorí o kríze dôvery v inštitúcie. Dochádza tiež k rastu nedôvery v mimovládne inštitúcie, ako aj nedôvery k celému systému. Potvrdzujú to výskumy na tému dôveryhodnosti politických lídrov. Tie ukázali, že väčšina populácie skôr nedôveruje politickým lídrom. Spôsobuje to hlavne nedôvera voči súčasnému systému. (Kapitán, 2019) Dôvera občanov v inštitúcie je potrebná pre akékoľvek politické zoskupenie alebo štát, ktorý sa charakterizuje ako demokratický. V Európskej únii predstavuje dôvera či legitimita znak skutočnej krízy. Ako

príklad uvádzame účasť vo voľbách do Európskeho parlamentu, ktorá je trvalo na nízkej úrovni. Na poklese je taktiež dôvera v európske inštitúcie, ako aj v samotný integračný proces. (Geist, 2005)

Vzťah morálky a politiky

Etika a morálka v politike sú v súčasnosti jej dôležitou súčasťou. Úlohou morálky je určovať mieru určitých rysov správania a vymedziť, ktoré druhy správania sú alebo nie sú prijateľné. Morálka je obsahom etiky. (Marčok, 2006) Vzťah morálky a politiky možno označiť za neustále pretrvávajúci problém. Aby nedošlo k zneužitiu mocenských prostriedkov politickými predstaviteľmi, je potrebné štátnu moc kontrolovať. Je to tak komplikovaná úloha, ako je komplikovaná samotná politika. Je však potrebné poukazovať na chyby a prešľapy politických predstaviteľov alebo inštitúcií a úradov. Reálny stav morálky a etiky v spoločnosti ovplyvňujú a určujú faktory, ako napríklad naše vedomosti, skúsenosti či výchova. Morálne povedomie ľudí sa neustále vyvíja a všeobecný liberalistický trend smeruje k tomu, že od záujmov skupiny sa stále viac do popredia dostávajú záujmy jednotlivca. (Marčok, 2006) Morálka v politike je v súčasnosti na nízkej úrovni. Jedným z mnohých príkladov nemravného správania v politike je korupcia. Ideálnym miestom a centrom rozvíjania korupcie je štát, v ktorom sú demokratické základy slabé a v ktorom nedemokratickí a populistickí politici budú využívať korupciu vo svoj prospech. Vysoká miera korupcie môže prispievať k zvýšenej podpore populistických kandidátov. Na Slovensku je korupcia vážnym problémom vo väčšine verejných inštitúcií. Je potrebné hľadať cesty, možnosti a spôsoby, ako dosahovať úspechy v slovenskej antikorupčnej politike. Zastaviť korupciu a posilniť demokraciu na celom svete je snahou mnohých nadnárodných inštitúcií, ktoré sa venujú tomuto obsahu.

Platí, že korupcia oddeľuje demokraciu s cieľom vytvoriť začarovaný kruh, v ktorom korupcia podkopáva demokratické inštitúcie a slabé inštitúcie sú potom menej schopné kontrolovať korupciu. V januári 2019 agentúra *Transparency International* realizovala výskum zameraný na vnímanie korupcie v jednotlivých štátoch sveta, Index vnímania korupcie.³ Podľa indexu možno hovoriť o globálnom pretrvávajúcom zlyhávaní väčšiny štátov pri kontrole korupcie, čo vedie ku kríze demokracie na celom svete. Z údajov vyplýva, že napriek určitému pokroku a snahám o prevenciu sa väčšine štátov nedarí robiť vážne kroky v antikorupčnej politike. Výskum potvrdzuje spojenie korupcie s existenciou slabších demokratických inštitúcií a politických práv. (Transparency Org, 2019) Snahou štátov má byť smerovanie k zdravšej forme demokracie, ktorá garantuje slobodné a spravodlivé voľby, silné a nezávislé inštitúcie, politické práva a občianske práva. Fakt, že zdravé formy demokracie v globálnom meradle existujú, potvrdzujú ďalšie z výskumov, ako napríklad výskum realizovaný *Freedom House* taktiež v prvej polovici roka 2019. Tento výskum taktiež ukazuje, že existuje aj zdravý boj proti korupcii vo verejnom sektore. V štátoch, v ktorých nemožno hovoriť o antikorupčnom boji, sa úroveň právneho štátu a demokratických inštitúcií zhoršuje, znižuje sa priestor pre občiansku spoločnosť a nezávislé médiá strácajú svoj priestor.⁴

³ Index vnímania korupcie (Corruption Perception Index, CPI) bol realizovaný v januári 2019. Podľa odborníkov a podnikateľov CPI zaraďuje korupciu vo verejnom sektore do 180 štátov. V CPI viac ako dve tretiny štátov dosahujú skóre na stupnici 43, pričom nula na stupnici znamená vysoko skorumpovaný štát a sto je veľmi čistý štát. Štáty s najvyšším hodnotením CPI sú napríklad Dánsko alebo Nový Zéland. Najnižšie hodnoty dosiahli štáty ako Somálsko, Syria či Južný Sudán. Bližšie pozri: https://www.transparency.org/news/feature/cpi_2018_global_analysis

⁴ Výskum okrem iného ukazuje aj trend znižovania skóre vybraných štátov v otázke úrovne demokratických hodnôt a princípov. Ako príklad uvádzame Maďarsko, ktoré spolu s Tureckom znížilo svoje skóre o 8 a 9 bodov. Pre Maďarsko ide o dosiahnutie najnižšieho skóre od pádu komunizmu v roku 1989.

Idea konzumu

Idea konzumu predstavuje jeden z formujúcich faktorov súčasných demokratických spoločností. Je postavená na produkcii. Vo veľkej časti však neodzrkadľuje reálne potreby spoločnosti a jej členov. V dôsledku konzumu sa umelo formujú potreby, s cieľom dosiahnuť zisk a nie uspokojiť potreby jednotlivca. Prioritou nie je vlastné uspokojenie. Jednotlivec nakupuje preto, že mu to niekto povedal.

Idea konzumu sa stáva oveľa viac problematickou, keď sa začína prelievať aj do politickej sféry. V takomto prípade sa zo samotnej politiky a jej jednotlivých tém stáva produkt určený na predaj a voliči nie sú chápaní ako zdroj moci, ale hlavne ako konzumenti, ktorí nakupujú konkrétne politické témy v čase volieb. Načrtnutý fenomén konzumu môžeme sledovať, napríklad, pri otázke politických strán. Čím ďalej, tým viac sa na politickej scéne dostávajú do popredia témy so šancou osloviť voliča. Najideálnejším stavom je, ak dôjde k akémusi okamžitému efektu, a teda konkrétna politická strana získa preferencie okamžite. Z načrtnutej situácie vyplýva fakt, že politické strany majú za cieľ otvárať témy, ktoré vyvolávajú negatívne emócie alebo pocit ohrozenia. Vytvára sa tak „trhová politická aréna“, kde sa primárne ponúkajú marketingovo predajné témy. To všetko smeruje „k neautentickej participácii, ktorá otvára cesty pre deformovanie spoločnosti v rôznych oblastiach“. (Bardovič, 2017, s. 259)

Konzum na politickej scéne môže byť dôsledkom šírenia dezinformácií a fake news, ktoré v súčasnosti svojou silou ohrozujú spoločenskú a politickú stabilitu. Šírenie zavádzajúcich informácií je dnes veľmi jednoduché. Už spomenutá nedôvera v systém a inštitúcie ešte viac situáciu uľahčuje a otvára priestor pre nové subjekty. Je to spôsobené aktuálnym dianím v spoločnosti, v ktorej vládne skepsa a negatívne nálady. V čoraz väčšej miere sú ľudia atakovaní vysokým počtom tém, negatívnymi a zlými javmi v spoločnosti. To je príčinou prejavujúcich sa tendencií frustrovaných ľudí skúšať niečo iné, nové. Často však ide o subjekty, ktoré hraničia s demokratickými pravidlami a princípmi.

Jednou z možností, negatívnych, je, že konzumom sa otvárajú dvere antisystémovým subjektom. (Kapitán, 2019) Potvrdzujú to opäť voľby do Európskeho parlamentu, v ktorých víťazia aj subjekty, ktoré proti Európskej únii bojujú a stoja proti nej. Riaditeľ agentúry AKO, Václav Hřích, uvádza, že je to spôsobené tým, že ľudia v dôsledku frustrácie a sklamaní hľadajú niečo nové. Neposudzujú detailnejšie to, čo im strany ponúkajú. „Skúšajú nový a nový výrobok.“ (Kapitán, 2019) Tým sa ľudia k politike začali správať spotrebiteľsky a konzumne. Zaviedlo sa pravidlo, že ak nefunguje jedno, ľudia skúšajú niečo iné. Konzumný spôsob života je o tom, že v súčasnosti máme množstvo alternatív a zvykli sme si, že pokiaľ nie sme s niečím spokojní, hľadáme alternatívy. Ľudia to, žiaľ, preniesli aj do politiky. Z politiky a politických strán sa stal nový predmet konzumu. Boj o voliča sa stal podobným klasickej marketingovej kampani na bežné produkty, v ktorej v súčasnosti dosahujú vysoké čísla a dostávajú sa do popredia antisystémové subjekty. (Kapitán, 2019)

Tolerancia versus násilie

V súčasnosti prevláda medzi odbornou i laickou verejnosťou, na štátnej, medzinárodnej i nadnárodnej úrovni, liberálno-demokratické myslenie a šírenie prvkov liberálnej demokracie. Súčasťou tohto myslenia je tolerancia a jej dodržiavanie. V konečnom dôsledku je tolerancia kľúčovou zložkou demokracie. Tam, kde tolerancia absentuje, dochádza k prejavom násillia, ktoré sa môže ďalej stupňovať. Pokiaľ sa tomu vhodnými prostriedkami a postupmi včas nezamedzí, hrozí konflikt a prejavy extrémizmu. V tejto súvislosti možno hovoriť o etno-nacionálnych konfliktoch, ktoré sú dnes rozšírené. Etno-nacionálnou problematikou sa zaoberajú liberálno-demokratickí teoretici. Na jej základe sú rozdelení do dvoch kategórií. Prvú kategóriu predstavujú tí, ktorí vnímajú boj proti etnickým a iným skupinám či identifikáciám ako rozkaz. Druhá kategóriu predstavujú teoretici, ktorí podporujú pomoc národným a etnickým lojalitám. Z toho

vyplýva, že prvá kategória teoretikov kritizuje názory druhej skupiny teoretikov. *Francis Fukuyama* zaraďuje k liberálno-demokratickej agende okrem jej základných prvkov, ktorými sú špeciálna koncepcia demokracie, pokrokové čítanie histórie, koncepcia demokratickej tranzície a zvýšená rola externých aktérov a síl, aj ďalšie dva dodatočné prvky. Ide konkrétne o propagáciu kultúry tolerancie a udržiavanie hranice medzi verejným a súkromným. (Kulašik - Tichá, 2014, s. 101-103)

V nadväznosti na už nami naznačené asymetrie demokracie možno povedať, že oba prvky predstavujú ďalšie z asymetrií súčasných demokracií. Sú potrebné a dôležité v odstránení násillia, ktorého spúšťačom sú nacionalistické a iné hnutia. Prostredníctvom liberálnej tolerancie je možné zmierniť nacionalizmus a následné násillie. Tolerancia znamená prijatie a rešpektovanie rozmanitosti, pluralizmu a otvorenosti. Podľa definície, demokratické spoločnosti predstavujú otvorené a tolerantné spoločnosti. Netolerancia, na druhej strane, otvára cestu nedemokratickej a autoritárskej politike. Tolerancia má predstavovať akýsi referenčný bod, cestu k zblížovaniu občianskej spoločnosti vo všetkých jej zložkách. Je predpokladom fungovania akejkoľvek demokracie.

Platí však, že aj v súčasných demokratických spoločnostiach, ktorých jedným z pilierov je už viackrát naznačená tolerancia, sme svedkami odmietania rozmanitosti, plurality a násilných prejavov. Etnické napätia a konflikty sú dôsledkom nevyriešených či neusporiadaných vzťahov medzi jednotlivými národmi, medzi národmi a etnickými menšinami alebo medzi etnickými menšinami navzájom. Možno uviesť príklad zo slovenského prostredia, ako aj z európskeho. Na Slovensku je dlhodobým problémom medzietnický vzťah majority voči rómskej menšine, ktorý môže byť ovplyvňovaný aj extrémnejšími prejavmi neznášanlivosti. Býva zneužívaný predstaviteľmi politických strán alebo subjektov, ktorí sa snažia ťažiť z tejto situácie v ich prospech, napriek tomu, že tento problém nie je riešiteľný jednoduchou cestou. Je potrebné preto naďalej venovať zvýšenú pozornosť výchove k tolerancii v národnostných vzťahoch, ako aj preventívnym opatreniam na predchádzanie etnických konfliktov, rasizmu a xenofóbie. V európskom prostredí nachádzame hneď niekoľko príkladov násilných prejavov, konfliktov, náboženskej neznášanlivosti, ktorá je založená na násilných prejavoch separatizmu a nacionalizmu alebo etnických a náboženských sporoch, až extrémizmu a terorizmu.

Záver

Demokracie v čoraz väčšej miere čelia výzvam. V posledných rokoch sa intenzívnejšie hovorí o kríze demokracie. Poukazuje sa viac na jej zápory a tým sa otvára priestor pre jej kritiku. V dôsledku prevládania názoru neefektívneho fungovania demokracie ako fungujúcej otvorenej spoločnosti a porušovania jej princípov zo strany vládnuccich elít, rastie tiež politický skepticizmus. Narastá cynizmus, frustrácia a pocit permanentnej krízy legitimacy politického systému. Naopak, stráca sa občianska lojalita a dôvera v demokratické inštitúcie. Situácii neprospeievajú ani načrtnuté asymetrie demokratických spoločností v príspevku. V súčasnosti je korupcia považovaná za vážny spoločenský problém. Do politiky sa, okrem iného, vkradol konzum, ktorý vytvára akúsi „trhovú politickú arénu“. Tá býva ďalej zneužívaná politickými subjektami v ich prospech. Niektorí občania sa tak stávajú, častokrát si neuvedomujú, len desatinou, ktorá je potrebná pre vyššie preferencie vo volebnom období. Frustrácia a nespokojnosť občanov so spoločenským a politickým vývojom ich vedie k voľbe nových, iných alternatív. Otvára sa tak cesta niečomu nie v plnej miere korektnému, správneému. Extrémizmu. V slovenskom, ale aj európskom prostredí sa stráca tolerantný prístup, ktorý vedie k zvyšovaniu napätia a rastu konfliktov. Tieto a ďalšie okolnosti v politickej, economickej, bezpečnostnej, kultúrnej či vedeckej oblasti predstavujú pre demokracie hrozby.

Napriek všetkým úskaliam a nedokonalostiam je demokracia považovaná za najlepšiu formu politického usporiadania a za najmenej zlé riešenie. Jej pozitívnymi hodnotami sú bezpochyby sloboda slova, slobodný pohyb osôb a kapitálu, garancia ľudských a občianskych práv. Je potrebné si však vždy uvedomovať, že pozitívne hodnoty môžu demokracie okrem ich prínosu nielen rozvíjať, ale aj poškodzovať. Z tohto dôvodu je pre spoločnosť veľmi významná a potrebná fungujúca občianska spoločnosť, ktorá nabera čím ďalej, tým viac na význame. Pretože demokracia s občianskou spoločnosťou môže fungovať lepšie. Jedným z hlavných dôvodov tohto pozitívneho vzťahu demokracie s občianskou spoločnosťou je posilňovanie dôvery v inštitúcie, jednotlivcov, subjekty a v neposlednom rade v štát. Vo všeobecnosti teda platí, že demokracia sa vo väčšine sveta stala štandardnou formou vlády, prípadne platí, že niektoré štáty sa demokratickými zásadami snažia riadiť. V súčasnosti sa však tieto demokracie dostali do stavu akéhosi globálneho úpadku. Do popredia sa okrem iného dostáva aj, ako to nazýva *Francis Fukuyama*, politika hnevu, ktorej podstatou je zmobilizovať ľudí na základe tvrdenia, že niekto urazil alebo znevážil ich dôstojnosť. (FUKUYAMA, 2019, s. 19) To je ďalšou z príčin negatívnych a pesimistických nálad v spoločnosti.

Použitá literatúra

- BARDOVIČ, J. 2017. *Idea konzumizmu ako jeden z dôvodov krízy demokracie?* In KOZIÁK, T., EŠTOK, G., ONUFRÁK, A.: *Kríza parlamentarizmu? Kam kráčaš demokracia*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 2017, 510 s. ISBN 978-80-8152-540-7.
- FUKUYAMA, F. 2019. *Identita. Túžba po dôstojnosti a politika hnevu*. Premedia. 2019. 178 s. ISBN 978-80-8159-753-4.
- GEIST, R. 2005. *O povahe európskej krízy*. [online]. 2005, [cit. 10-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/opinion/o-povahe-europskej-krizy/>>.
- KAPITÁN, P. 2019. *Riaditeľ agentúry AKO: Do politiky sa vkradol konzum. Ťaží z toho najmä extrém*. [online]. 2019, [cit. 30-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/ekonomika/hrich-z-agentury-ako-do-politiky-sa-vkradol-konzum-tazi-z-toho-najma-extrem.html>>.
- KULAŠIK, P. - TICHÁ, K. 2014. *Bariéry a paradoxy demokracie* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií. 2014. 409 s. ISBN 978-80-87472-78-1.
- LACZKÓ, L. 2018. *Demokracia ako médium otvorenej spoločnosti*. In FEDOROČKO, P.: *Zborník príspevkov z 5. ročníka jarnej internacionalizovanej školy doktorandov UPJŠ 2018*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. 2018. ISBN 978-80-8152-612-1.
- MARČOK, M. 2006. *Svätí účel prostriedky? - etika a politika*. [online]. 2006, [cit. 12-10-2019]. Dostupné na internete: <http://sjps.fsvucm.sk/Articles/06_2_5.pdf>.
- RUMAN, J. 2019. *Dôvera ako indikátor postdemokracie na Slovensku*. In ANDROVIČOVÁ, J., BOLEČEKOVÁ, M.: *Human forum 2018. Občan v postdemokracii*. Banská Bystrica: Belianum, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov. 2019. ISBN 978-80-557-1579-7.
- ŠUTAJ, Š. 2005. *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti – vzťahy a konflikty*. Prešov: UNIVERSUM. 2005. 306 s. ISBN 80-89046-28-2.
- OSCE.ORG. *Tolerance is a key ingredient of democracy*. [online], [cit. 12/10/2019]. Dostupné na internete: <<https://www.osce.org/serbia/13570?download=true>>.
- TRANSPARENCY. ORG. 2019. *How corruption weakens democracy*. [online]. 2019, [cit. 20-10-2019]. Dostupné na internete: <https://www.transparency.org/news/feature/cpi_2018_global_analysis>.
- Úrad vlády SR. 2011. *Text prednášky predsedníčky vlády SR Ivety Radičovej na pôde Oxfordskej univerzity na tému „Obnovenie dôvery“*. [online]. 2011, [cit. 10-10-2019]. Dostupné na internete: <<https://www.vlada.gov.sk/text-prednasky-predsednicky-vlady-sr-ivety-radicovej-na-pode-oxfordskej-univerzity-na-temu-„obnovenie-dovery“/?pg=2>>.